

Икономика на труда

Доц. Сотирова

1.Обществена значимост на труда-икон. и соц. измерения-Трудът (Т) е основа за съществуване.Присъщ е само и единствено на човека-целенасочена дейност,която дава разход на енергия,заедно с прилагане на знания и умения,с/у която се заплаща,измерима с време и пари.От соц.гл.т. трудът за хората е не „само траектория на доходи”,а той определя соц.идентичност,соц.статус и житейски смисъл.Соц.значимост на труда определя връзката човек-общество и обратно.Във времето Т се възприема различно-от неговото отрицание до признанието му през 16-18век и по-точно средата на 18век,когато той (Т) се възприема като обществена необходимост \$

2.Основни етапи в истор.утвърждаване на възгледите за труда-отношението към Т във времето до индустриалната епоха е коренно различно през Античния аристократизъм,Средновековните църковни догми и Протестантското начало и новото разбиране за труда в зараждащата се индустриална епоха.Според Античния аристократизъм Т е работа по принуда с цел да се осигури човешкото съществуване.Но принудителният труд се отрича и отхвърля като достояние на свободния човек.Свободният гражданин трябва да извършва дейност,която той сам си избира-да я извършва както той пожелае и главно да му носи удовлетворение и развитие.А всичко,което се изпълнява по принуда, е присъщо на робите.Следователно според древните елини земеделците,механиците и търговците са изпълнявали недостоен и презиран труд и затова те са възприемани като роби,а свободната творческа дейност е за свободните хора-гражданите./Различно е отношението към труда,обаче според Средновековните църковни норми.Първоначално той се възприемал като имитация на божественото сътворение на света-разкриван е живота на Исус като обикновен дърводелец,противопоставящ се на богатите и силните.Заради това възприятие назрявали бунтове сред бедните селски маси./Впоследствие Църквата възприема,обаче Т като важен елемент при формирането на човешките добродетели в духа на християнските догми.Тя препоръчва налагането на регулярен труд,даже в случаи на грехопадение Т трябвало да има наказателна и поправителна мярка.Т трябва да води до осъществяване на соц.функция и личното удоволствие.В следствие се постига и „Общото благо” и личното удовлетворение от християнските добродетели,на които Т възпитава хората./Обрат в християнското разбиране за Т внася протестантството.Новото отношение към човека и обществото се базира на възгледите на Жак Калвин,който дели обществото на избрани и прокълнати,в зависимост от

постиженията им още на земния свят. Честният и всеотдаен труд престава да се третира като наказание, а се превръща в духовно призвание и задължение. Времето на възникване на новите христ. ценности съвпада с индустриализиращото се производство и формиращото се под негово влияние ново разбиране на труда като осн. фактор на производство и източник на печалба. човекът вече се възприема като мислещо и работещо същество. Индустриалната епоха превръща труда в основна характеристика на човешкия живот. Той (Т) се поставя в центъра на чов. битие и историческо развитие. Работниците навлизат във фабрики и заводи, засилва се урбанизацията и формира големите градове като основни индустриални центрове. Животът на човека и неговият просперитет се свързват с работата и работното му място. Икон. активност ражда икономическия, рационалния човек, създава нови обществени ценности и нов тип общество. \$

3. Основни и непреходни х-ки на труда като чов. дейност-

Трудът се разглежда от различни аспекти като:

а) целенасочена, рационална и осмислена дейност, присъща само за човека.

б) неговото възникване се свързва с разделението на труда и стоковата размяна.

в) Пазарният обмен предизвиква двустранно взаимодействие между човешките потребности и стоковото производство. Нарастването на чов. потребности води до разширено пр-во, а неговото разширение - до нови потребности.

г) Т е дейност, предназначена за другите - това става чрез стоковата размяна на пазара. Т.е. Т е стока, предназначена за пазара.

д) Т е специализирана дейност, свързана с изпълнението на конкретни трудови функции. Специализацията на Т поставя изискване към работника да притежава конкретни знания и умения.

е)Т е технологизирана,инструментална дейност,която поставя изисквания към професионалните качества на работника.

ж)Работната сила е съвкупност от общи и професионални знания,умения и професионален опит.Те се формират с определена професия и/или специалност.

з)Т е съвместна и организирана чов.дейност.За произвеждането на стоки за пазара се използва различно качество и количество труд.Организационната система на Т има 2 основни измерения:Производствено-технологично и социално.Първото разкрива степента на ефективно използване на чов.ресурс и неговата активна роля при използването на другите производствени фактори.Социалното измерение на Т разкрива обществените отношения ,които възникват по повод на използването на Т и неговата обществена оценка,която той получава в процеса на пазарния обмен./Т има двустранна природа и значение.От една страна е конкретна чов.дейност с конкретно съдържание,характер и индивидуална значимост,а от друга страна е соц.обусловена,соц.организирана и соц.значима дейност на хората.\$

4.Съвременни х-ки на трудовата дейност:техничко-технологичният прогрес и промените в Т и неговото съдържание-в своето историческо развитие Т се променя на равнище конкретна трудова дейност и социална организация на труда.Няколко групи фактори трайно и интензивно променят труда:

*техническият прогрес и технологичната промяна;

*соц.развитие и соц.промяна;

*интернационализацията на капитала и глобализацията на ик-ката.

Характеристиките на технотронното общество са:

а) Техничко-технологичният прогрес оказва всестранно, пряко и косвено влияние върху съдържанието на Т и неговата организация. По-значимите ефекти са в следните направления: - Въз основа на нарастването и възникването на нови соц. потребности възникват нов тип производства и технологии. - На етапа на механизацията на труда се постига редуциране на физ. усилия и засилване на аналитико-оценъчните функции при изпълнение на трудовите дейности. На етапа на автоматизацията и въвеждането на автоматизираните производствени системи, трудовите функции на работника се изразяват в наблюдение, контрол и оперативно управление на производствения процес. На етап високи информационни технологии неговите функции се обогатяват и усложняват. Постепенно човекът заема все по-малко участие в производствения процес и става управляващ чрез подаване на информационни команди.

б) Автоматизацията прави ниско квалифицираният труд от сферата на обслужването, спомагателните и основните производствени процеси излишен. Днес ефективният труд означава да се работи „по-умно“, не „по-усилено“.

в) Днес професионалната подготовка и притежаването на професия са задължителни условия и предпоставка за намиране на работа. Подържането на професионалната квалификация и преквалификацията са задължителна необходимост.

г) Поява на противоречия и последици от технологичната промяна-противоречие между изискванията за високо образование и подържане на квалификацията и еднообразието и монотонността на трудовите функции.

д) силна поляризация в разделението на труда;

е) Променя се професионалната структура и подготовка. Отмират стари и възникват нови професии.

ж) преструктурират се организационните форми и мащаби на труда като съвместна трудова дейност.

5. Съвременни фактори на труда: трудът, соц. промяна, соц. предизвикателства и соц. последици- Соц. развитие и соц. прогрес водят до нарастване на соц. потребности. Нараства и обществената значимост на Т в следните измерения:

а) нарастване на мащабите на трудовата дейност

б) техн. прогрес се свързва от една страна с идеите за растежа, качеството на живот и от друга с мобилността на Т, с безработицата

в) Т е основен източник на доходи на населението

г) той се възприема все повече като основна ценност на чов. цивилизация

д) всеки има право да избира своя соц. статус, професия, работно място. Този избор трябва да е добровolen и участниците в отношенията трябва да са равнопоставени

е) чрез Т се придобива специфичен соц. статус въз основа на релацията: професия-заетост-доходи-соц. гаранции-професионална и соц. реализация

ж) Динамиката и развитието на Т предизвикват постоянна преквалификация и професионална мобилност

з) високата производителност на Т води до промяна в структурата на заетостта и произв. разходи и) глобализацията на ик-ката и интернационалното движение на капитала водят до непознати явления и процеси. /Населението на планетата за малък интервал от време се е удвоило и е нормално да се появят проблеми със заетостта. Много от хората живеят мизерно, затова за да се подобри качеството на живот на хората, то би трябвало:-ресурсите да бъдат използвани рационално;-да се

въведе ефикасен разпределителен и преразпределителен механизъм на доходите;-да се преразпредели заетостта чрез намаляване на раб.време и споделяне на заетостта